

„Fram, fram! Kristmænd,
Korsmænd, Kongsmænd!“

St. Olaf.

„Ret og Sandhed.“

Katholsk Tidende.

Dette blad udkommer hver søndag og betales med 1 krone pr. kvartal (porto iberegnet). Abonnement modtages i Norge, Sverige, Danmark og Tyskland paa alle postkontorer, men for Kristianas og for andre end forannevnte landes vedkommende i St. Olavs Trykkeri, Akersveien nr. 4, Kristiania. — Bekjendtgjørelser betales med 10 øre pr. petittlinie.

Vore ærede abonnenter i Norge udenfor Kristiania, i Sverige og Danmark, Tyskland, Østerrige og Luxemburg bedes fornye sit abonnement igjennem posten snarest. Abonnenterne i Kristiania og i andre lande end de ovennævnte, der ikke har afbestilt det inden den 1ste oktober, betragtes fremdeles som abonnenter.

Politisk oversigt.

En kommission er nedsat til ordning af presternes lønningsforhold i den norske statskirke og af kirkernes indtægter.

Den danske rigsdag er gjenåbnet; budgettet for 1890/91 viser underskud af 4½ mill. kr., men indtægterne fra finansåret 1889/90 var 2 mill. større og udgifterne 1 mill. mindre end budgetteret. Til formand blev Liebe gjenvalgt i landstinget og Høgsbro i folkestinget.

Tysklands socialdemokrater fejrede den 1ste oktober sin seiersdag i ro trods den store tilstrømning. Socialistudvisningslovens ophævelse beraaber katolikkerne sig nu paa for at faa ophævet den udvisningslov (ikke undervisningslov, som der ved en trykfeil stod i nr. 40), der endnu formener jesuiter, redemptorister og lazarister at komme tilbage til Tyskland. — Den afgaaede krigsminister Verdy du Vernois's eftermand er den 56-aarige generalleutnant von Kaltenborn.

I Nedre-Østerrige har katolikkerne haft god fremgang ved landagsvalgene, og forhaabningerne til fremtiden er lyse. Det gode udfald er saameget mere værd at agte paa, som penge, presse og protektion er paa de liberales side.

Et nyt portugisisk ministerium forsøgtes dannet med den klerikale Martens Ferrao som chef. Det havde dog saa vanskelige forhold at blive til under, at det ikke kunde komme istand; et andet er derfor dannet med general d'Abreu som førsteminister. — Kongen er fremdeles syg.

Frankrige har sluttet fred med kongen af Dahomey uden at vinde noget nyt.

England søger en grænseregulering med Italien imellem Abessinien og Ægypten; men der er vanskeligheder angaaende det midt imellem italienernes Massauah og det af Ægypten — resp. af England — ikke opgivne Khartum. — Ved en koloni af udvalgte folk fra Kapstaten har englænderne sat sig fast i Maschona-landet.

Sultanen af Zanzibar vil mod en godtgjørelse af 3½ mill. kroner finde sig i, at tyskerne beholder hans kyststrækning paa fastlandet.

Den nye beskyttelseslov, som de forenede stater i hui og hast har vedtaget, vækker uhyre utilfredshed og stor forstyrrelse indenfor den europæiske fabriks- og handelsverden, da udførselen til Amerika faar et yderst føleligt skaar. Dog vil de europæiske stater neppe kunne gjøre gjengjæld paa en for Amerika synderlig gennemgribende maade. Derimod antages beskyttelsestoldpartiet i Europa at ville faa dødsstød ved den sørgelige erfaring, man gjør om, hvad systemet fører til, naar det anvendes af andre mod en selv.

Gudstjenesten i St. Olavs kirke i Kristiania.

Søndag den 12te oktober: Kl. 7 stille messe. — Kl. 8 stille messe med homili. — Kl. 10 høimesse med prædiken. — Kl. 5 rosenkrans-andagt med katekese.

St. Halvards kapel, Urtegaden 29.

Søndag: Kl. 8 stille messe med homili. — Kl. 10 høimesse med prædiken. — Kl. 4½ rosenkrans-andagt med katekese.

Ugekalender.

Søndag den 12te, 20de søndag efter pinse. Vorfrues moder-værdighed (Læst: Sir. 24, 23—31; evang.: Luk. 2, 43—50). — Mandag. Edward bekjenderen, konge af England, † 1066. — Tirsdag. Calixtus I., pave og martyr, † 223. — Onsdag. Theresia, karmeliternonnernes ordensstifterinde, † 1582. — Torsdag. Viktor III., benediktinermunk og pave, † 1087. — Fredag. Hedvig, dronning af Polen, † 1243. — Lørdag. Lukas, evangelist og martyr.

Søndag den 19de. Vorfrues jomfruelighed.

20de søndag efter pinse.

Det gjælder, siger dagens epistel, at omgaaes varligen overfor Gud som vise, der skjønner, hvad Herrens vilje er, og at indrette sit levnet paa at opfylde den, saa vi bliver frelste. Vi skjønner da, at Herrens vilje er vor frelse — og dermed hvad der maa gaa forud: vor helliggjørelse ved naaden i fore-

ning med en tilbørlig, egte kristelig vandel. En særlig side af denne fremdrager apostelen idag ved sin advarsel: „Drik eder ikke drukne i vin!“

Denne advarsel gjælder ligesom de øvrige steder i bibelen ogsaa enhver anden drik, hvorfor det tidt udtrykkeligt heder under ett: vin og al sterk drik; for en ølrus er naturligvis ikke mindre dadelværdig, er ligesaa stor en synd som en vinrus; begge falder under den af hovedsynderne, der benævnes umaadelighed. At det baade er en i sig svær og ved sine følger høist farlig ting, kan vi paa forhaand slutte af den omstændighed, at den hl. skrift taler derimod saa mangfoldige gange. Medens den derfor paa den ene side tilstaar, at vin, drukken i rette tid og med maade, glæder hjertet, ja er skabt til lyst for menneskene, saa formaner den paa den anden side ganske alvorlig imod misbrug og selv imod rundeligt brug: „Se ikke til vinen, hvor den er smuk, hvor den perler i bægeret; glat gaar den ned (Ord. 23, 31)! Vær ingen helt ved vinen, thi den har ødelagt mange (Sir. 31, 29)! Ve dem, som er vældige til at drikke og dygtige mænd til at blande sterk drik (Is. 5, 22)!“ Men ser til, at I omgaaes varligen! Deraf skal vi kjende, at Guds vilje er maadehold; og grunden dertil begriber vi let, naar vi ser hen paa, hvad drukkenskab bringer med sig, og hvor stor en hindring for vor helliggjørelse den er.

Salomons ordsprog tegner i korte træk et billede af drankeren: „Hvem har ak og ve? hvem har trætter og bekymring? hvem har buler og saar uden skjel? hvem har røde øine? De, som sidder længe ved glasset; de, som gaar ind at prøve den sterke drik. De bliver lig en, der sover ude paa havet paa mastetoppen og siger: Man slog mig, det smertede mig ikke; man stødte mig, jeg fornem det ikke; naar skal jeg opvagne? jeg vil søge glasset endnu en gang (Ord. 23, 29).“ Ja saadan gaar det: mennesket nedværdiger sig under sig selv, idet han berøver sig brugen af det, der skulde adskille ham fra dyrene, nemlig forstanden. Betragtet ikke blot fra et kristeligt, men selv fra rent menneskeligt standpunkt, hvor modbydeligt er ikke synet af en drukken! Ikke længere herre over sin krop raver han om, mere ubehjælpelig end et dyr, gjenstand for alvorlige folks medynk, for de letteres spot. Munden fremfører ting uden mening; han véd ikke længere, hvad han siger eller gjør. Vi har desværre for ofte leilighed her i byen til at se saadanne usalige skjændere af Guds-billedet. Er det nu tilmed en kvinde, da bliver det endnu modbydeligere, fordi berusningens tilstand tillige staar i den mest skjærende strid med kvindeligheden; og som en indsender for-

leden skrev i en herværende avis: „Det er ikke noget nyt iblandt os eller for os, at kvinden, naar hun først er kommen til et vist lavmaal i moralitet, baade synker dybere og er vanskeligere at reise igjen end manden. Hun er superlativisk anlagt.“ Læg hertil, hvor mange forbrydelser og hvilken talløs mængde synder der er begaaede i fuldskab, og man maa indrømme berettigelsen af st. Pauli advarsel: Se til at omgaaes varligen; berus eder ikke!

Bliver ovenikjøbet drik til en vanesynd, da tilraaber Isaias dem et endnu sterkere ve, der hengiver sig til den; thi de slipper ingenlunde uskadte derfra. Deres legeme svækkes, nerverne slappes; det ser man paa de vaklende knæ og de sitrende fingre; helbreden undergraves; blikkets glans gaar bort, og de svømmende øine vidner om, at skaden trænger dybere ind end til legemet og angriber aandsevnerne med. Og virkelig! Vort mundheld: „Som vinen gaar ind, gaar forstanden ud“, stemmer med profetens ord, at „Utugt, vin og most tager forstanden bort (Hos. 4, 11);“ ja det stemmer med, hvad vi daglig ser: drankerens tankekraft bliver efterhaanden stump, sløvet fastholder hukommelsen ikke længere, fantasien og viljen mægter ikke at blive i faste skranker. Hvilket ansvar for Gud, som har givet aand og legeme til saligheds opnaaelse, at man saaledes lægger dem øde for at mætte et lavt begjær efter ganens og bugens tilfredsstillelse!

Det saa meget mere, som hengivelse til drik medfører en næsten ubodelig skade for sjælen. Her er jo tale om dødssynd og om ansvar for, hvad man i fuldskab begaar, om man end handler ubevidst i øieblikket; her er tale tilmed om en svær vanesynd. Hvor mange krænkelser tilføies ikke her Vorherre, og hvor mange saar den stakkars sjæl — saar, som er des vanskeligere at læge varig, fordi viljen efterhaands har mistet evnen til rigtig at tage sig sammen for at arbejde med eftertryk paa sin frigjørelse fra lasten, paa sjælens helliggjørelse og evige frelse! Mennesket er et vanedyr, og vanen bliver næsten en anden natur; derfor koster det saa stor en kraftanstængelse at rive sig ud af den, ligesom vi i vor aandelige kamp tidt har prøvet, hvor haardt det holder at overvinde sin natur. Mangen er vel tilstrækkelig undervist i kristendom til at skjønne, hvad Herrens vilje er, og paamindes af samvittigheden; men alligevel handler han som en uvis, ikke indrettende sit levnet overensstemmende med sin viden. Han kan da som vanesynder heller ikke stedes til Herrens bord; fra skriftemaalet holder han sig borte, fordi syndsforladelsen maatte kjøbes med at give afkald paa hans yndlingslast; i kirke kommer han tilsidst heller ikke,

for ei at maatte sidde og høre de pligter indskjærpes, han dog ikke gider tage sig over at opfylde. Og saaledes udelukker han sig stedse mere fra samfundet med Gud ved at lægge et altid dybere svelg imellem sig og naaden. Men den tid — hvad siger jeg? — den aldrig endende tid vil komme, da han vil faa sin dom sammen med alle andre, der har imodstaaet, og da han forgjæves, brændende af ulidelig tørst, skal raabe om at faa blot saa meget som en draabe vand paa en fingerspids til at lække sin tunge med.

Foruden af hensyn til selve drukkenskaben stiller Paulus sin advarsel i betragtning af, at i rusen ligger ryggesløshed. Naar han paastaar dette, underskriver apostelen kun, hvad adskillige hundreder aar tidligere var fremført af kong Salomo: „Dersom du drikker over maade, vil dine øine se efter fremmede kvinder, og dit hjerte vil tale forventede ting (Ord. 23, 33).“ Sterk drik hidser blodet, og nydt til en vis grad sætter den lidenskaberne i bevægelse. Saaledes flyder umaa-delighed saare let over i en anden hovedsynd, nemlig ukyskhed, til menneskets endnu skjændigere fornødelse. Med øiet paa denne fare lader apostelen sit varsko lyde til os: Se til, at I omgaaes varligen! Og naar vi lader det samme varsko lyde af den grund, at drukkenskab medfører banden, trætte, slagsmaal, drab, mord, da har vi selve den allernyeste tids sørgelige erfaringer paa vor side.

Advarselen om ikke at beruse sig gjælder ikke alene mod drik, men imod samtlige lasters berusen, efter skriftens udtryk. Dog, dette nævner vi her blot for at kunne tage det med i forsættet, vi fatter.

Gud kræver af os, at vi skal være maadeholdne i alt, for derved at beholde herredømmet over os selv eller, rettere sagt, for ingen hindringer at stille mod den Helligaands indtrængen i os, gennemtrængen af os og herredømme over os. Saa vogte vi os da for at henrives af nogen slags last; men lad os ordne vort levnet hen imod det sande maal: Guds viljes fuldbyrdelse! Lad os bede med hverandre til gjensidig styrkelse og aldrig glemme de stakler, som har prisgivet sig i syndens vold! Drikker de end nu i fulde drag af syndens bæger, engang vil de komme til at drikke Guds, den almægtiges, vredes og fortørnelseres vin (Aab. 19, 15), ifald de ei modtager omvendelsens naade; og vi med, saafremt vi ei opnaar standhaftighedens ufortjenelige naade. Derom beder vi tilsammen, staaende hverandre bi som brødre; men lad os og arbeide! Kirkens store lærer, st. Thomas af Aquin, sammenligner lasterne med en gut: jo mere der bæres over med ham, des ubændigere bliver han. Thi

giver man efter for lasten, bliver den til vane, og brydes den ikke, bliver den nødvendighed. Men ligesom Helligaanden siger: „Vægre dig ikke ved at tugte den unge! du skal slaa ham med riset og fri hans sjæl fra dødsriget (Ord. 22, 13);“ saaledes skal ogsaa lasterne kues itide, før de vokser en over hovedet; ja de maa knækkes for enhver pris.

Menneskenaturens længsler.

Filosofisk-religiøse overveielser.

(Fortsat.)

X.

Tysk filosofi.

Har oldtidens vismænd ikke formaaet at yde en tilfredsstillende løsning af fornuftens gaadefulde spørgsmaal, kunde det jo være givet en senere filosofisk tidsalder at fyldestgøre dette krav. Hvilket aarhundrede kan vel rose sig af en større oplysning end vort nittende? Hvilket folk paa jorden er i filosofisk geni det tyske overlegent? Ethvert tidsrum har sin gjerning at udføre, ethvert folk sit særegne hverv. Hvorhen kan vi altsaa vende vort blik med større forhaabning om, at vor undersøgelse vil lykkes, end til Tysklands berømmelige tankehelte?

Kjære læser, lad dog ikke allerede tanken om at gjøre en filosofisk rundreise gennem de dybe tyske tankeexperimenters ødemark indgive dig en overdreven frygt! Vær vis paa, at det er langt fra vor mening at paabyrde dig nogen vidtløftig afhandling om deres opdagelser og forholdsmæssige fortjenester i tankens rige. Taalmodighed! vi vil være kort, fordomsfri og forstaaelig.

Emmanuel Kant er trods nogen berettiget til navnet af den nyere tyske filosofis fader.

Hvilket er fornuftens sande væsen? hvilket er dens sikre standpunkt som videnskabeligt udgangspunkt i alle filosofiske granskninger og i søgen efter kundskab? Det var problemet, som Kant stræbte at løse i sit berømte verk: „Kritik der reinen Vernunft.“

Vi vil ingenlunde trætte vore læsere med at følge Königsberger-filosofen gennem hans i saamange henseender mesterlige undersøgelser af fornuftens kræfter. Udbyttet af hans videnskabelige arbejder og filosofiske geni maa være os nok.

Kant siger os da: „Alle fornuftens kræfter i den rene filosofi gaar i virkeligheden ud paa at løse de tre store spørgsmaal: Guds tilværelse, sjælens udødelighed, viljens frihed. — Og hvilken er nu fornuftens værd med hensyn paa løsningen af de tre store opgaver, som den stiller sig, og som ikke lader den i ro, før de er tilfredsstillende besvarede?

„Hvad formaar jeg at vide?“ spørger dristig den dybe tyske tænker ved enden af sin lange, majsommelige og strenge prøvelse af fornuftens kræfter. I retning af dette spørgsmaals besvarelse gaar alle den tyske aands efterfølgende filosofiske granskninger. Mindst

tænkte vel Kant paa, at tusenders, ja millioners sindsro og lykke kom til at afhænge af løsningen, han gav disse spørgsmaal: „Hvad formaar jeg at vide: om der er en Gud? om jeg er udødelig? om jeg har viljefrihed?“ — Alting beror paa bekaaftheden af det svar, som her skal gives: samfundet, staten, det enkelte menneskes hele fortid, nutid og fremtid. Vi lytter da med begjærighed til det afgjørende svar fra den nyere tyske, oversanselige (transcendentale) filosofis fader. svaret paa det alvorligste, vigtigste, mest afgjørende af alle spørgsmaal, et menneske kan gjøre: „Hvad formaar jeg at vide?“ — Nuvel, om det store endelige udbytte af den rene fornufts stræben i de tre væsentlige hovedretninger udtaler Kant sig som følger: „Efter alt vort aandsarbejde forbliver vi netop saa fjernt fra løsningen af disse opgaver, som om vi havde pleiet vor magelighed (d. e. slet ikke havde befattet os med dem) og lige fra begyndelsen af havde afstaaet fra enhver tanke om at løse dem.“¹⁾

Altsaa, ifølge den tyske tænknings mester-geni magter ikke filosofien at give mennesket tilfredsstillende løsninger af de store spørgsmaal, fornuften opkaster. Disse spørgsmaal, som er saa vigtige for mennesket, at aandeligt talt liv og død afhænger deraf, de er for den filosofiske tanke bare problemer, for og mod hvilke bevisgrundene er af lige styrke og værd; følgelig har Guds tilværelse, sjælens udødelighed, viljens frihed efter Kant intet andet fornuftigt holdpunkt end hypothesens, d. v. s. han sætter, at de kan være rigtige, men forudsætningerne trænger til bevis. Med andre ord, Kants svar paa det spørgsmaal: „Hvad formaar jeg at vide?“ er simpelthen dette: Jeg formaar slet intet at vide! Er ikke dette den skjære skepticisme, en tvils-lære og fornægtelse, der giver oldtidens intet efter? Fornuftens ypperste gave skulde da være given som til spot; mennesket, trods sit aandslivs bedste evner og kræfter, være dømt til at plages og opsluges af marierende uvished og tvil, mythens lænkebundne Prometheus lig, hvis indvolde hakkedes af ravnene!

Kant døde som konsekvent „filosof“. Da han nogle dage før sin død blev spurgt af sin ven Hasse, „hvilket haab han gjorde sig om det tilkommende liv,“ svarede han: „Om det har jeg ingen bestemte meninger.“ Ved en anden anledning hed det: „Jeg har intet begreb om en hinsides tilstand.“

Fichte, Kants udmerkede discipel, førte sin mesters lære til dens fulde konsekvens. Hvad denne gav som tvilsomt og uvist, bekræfter Fichte med fuld forvisning som noget afgjort. Ifølge Kant kan vi ikke tankeret slutte os til de ydre ting omkring os fra det indvortes billede deraf, vi har i sjælen; vi har ingen bevisgrund for, at nogetsomhelst udenom os eksisterer i virkeligheden. Filosofien, beskrevet i Fichtes aand, vilde sige det samme som: filosoferen med ens egen skygge. Begrebet Gud er intet andet end sjælens umiddelbare indblik i sit eget væsen, betragtet som

noget uafhængig tilværende. I god overensstemmelse med sin transcendentale (oversanselige) filosofi forkyndte han en dag ved enden af et af sine berømte foredrag i Berlin næste dags filosofiske emne som følger: „Imorgen, mine herrer, vil jeg konstruere Gud!“

Fichte blev paa grund af sin filosofiske dygtighed kaldet til lærestolen i filosofi ved det ansete universitet i Jena; men han forspildte igjen denne stilling ved at forsvare læresætninger som disse: „Gud maa tænkes som en ordnet rækkefølge; at opfatte Ham som substans, noget for sig tilværende eller personligt væsen, er urimeligt og modsigende.“ Er ikke det den rene atheisme?

Det berettes dog, at Fichte før sin død antog meninger, der bedre svarede til menneskenaturens almindelige religiøse overbevisning.

Schelling er den næste store repræsentant for tysk filosofi. At give en fuldt tilsvarende ide om Schellings system, eller rettere systemer, vilde være et endeløst arbejde. Thi saa ofte har han forandret sig, at det har været sagt, at den bedste gjendrivelse af hans filosofi vilde være at give fortegnelsen over hans verker. Men for i levende live at undgaa en slig ydmygelse erklærede han fiffig nok at ville give sit sidste ord om filosofi først mod sit livs ende. For at øge den filosofiske aands Tantalus-kvaler lever imidlertid denne filosofiens mester til en høj alder og efterlader saa sine disciple i et haabløst mørke.

Georg Hegel er den næste store tyske filosofiske tænker. Filosofiens grundformel er ifølge ham, at det indbyrdes modsigende er ett og det samme: „Sein und nicht Sein“, væren og ikke-væren er der ingen forskjel paa. Hans første faste grundsætning i filosofien er derfor: „Das Sein ist das Nichts“: det at være er det samme som ikke at være til. Det første skridt for at blive en filosof i Hegels aand er saaledes at kaste overbord fornuftens medfødte sunde sans og at gjøre fornuften snart sagt — vanvittig!

„Gud“, siger os den dybe tyske tænker, „naar i mennesket frem til den fuldkomneste bevidsthed om sit eget væsen; thi det absolute eller i og for sig værende bestaar i, at væren og kundskab falder sammen; det at tænke er derfor at være Gud. Og følgelig var Gud ikke fuldstændig uden mennesket og verden, ja Han var slet ikke Gud.“¹⁾ Hvad er dette andet end den krasse pantheisme?

Lad os lytte til, hvad en af hans berømte disciple bekjender om sig selv: „Jeg antog“, siger digteren Henrik Heine, „uden nøiere undersøgelse den hegelske filosofis sammendragne læresætninger, hvis tankerette konsekvenser tiltalte min indbildskhed. Jeg var ung og stolt — min stolthed var ikke lidet smigret ved ideen om, at jeg var en gud. Jeg var fra begyndelsen utilbøielig til at tro, at Gud var bleven menneske; jeg holdt dette ophøjede dogma for overtro, og senere troede jeg Hegel paa hans ord, naar jeg hørte ham bekræfte, at mennesket var Gud.“

¹⁾ Kritik d. r. Vernunft, pag. 483. Bohns udg.

¹⁾ Hegel: Religionsphilosophie.

Og idet den samme forfatter taler om sit svære aandsarbeide ved at fremstille Hegels filosofi i fransk bearbejdelse, siger han: „Jeg syslede hermed i hele to aar og var i kraft af mine møjsommelige bestræbelser saa heldig at magte det vanskelige stof og give denne filosofis mest omskyede tanker en saavidt muligt klar form. Men da mit arbeide var endt, overfaldt mig en gysen, og det syntes mig, som om manuskriptet saa paa mig med et besynderligt spottende, foragteligt blik. Oversætteren og hans arbeide passede ikke mere sammen. Det var ved den tid, en modbydelighed for atheisme trængte sig ind i min sjæl; og eftersom jeg var nødt til at erkjende, at min ugudelighed havde fundet sin hovedsagelige rod og næring i Hegels filosofi, begyndte denne at tynde paa mig . . . Jeg indsaa, at udgivelsen af et saadant verk kunde ikke gavne enten offentligheden eller oversætteren; og en dag, da ilden spragede lystig i min kamin, slyngede jeg mit manuskript ind i flammerne, saaledes som min ven Kitzler før havde gjort ved en lignende anledning. Og medens disse blade, frugten af saameget arbeide, fortæredes af ilden, troede jeg at høre op igjennem piben en hvislende lyd som af en dæmonisk haanlatter. O, kunde jeg bare have tilintetgjort paa samme maade alt, hvad jeg nogensinde har offentliggjort om tysk filosofi!“

Disse var læresætningerne, fornuftslutningerne, de praktiske virkninger af den altfor berømte tyske tankeheros, Georg Hegels filosofiske system, som man kunde fristes til at sammenligne med denne anden læretækt: „I skal være ligesom guder“, forkyndt og udbredt i verden af en meget mistænkelig person for omtrent seks tusende aar siden.

Hegel havde andre disciple: Strausz, Bruno Bauer, Feuerbach. Disse var blandt de ivrigste i at følge mesterens fodspor. „Den konsekventeste af vor moderne filosofis enfants terribles“, siger den samme Heine, „den nyeste fører er en, som i virkeligheden har navn af „Ildsøen“ (Feuerbach); han forkynnder i samklang med sine venner, at den mest radikale gudsfornegtelse er vore oversanselige begrebers sidste ord. Med bakkanalisk raseri river disse ugudelige ivrere det blaa slør fra Germaniens himle og udraaber: Se, dets guddomme er alle forsvundne, og høist oppe dvæler endnu kun en gammel hedensk kvindeskikkelse med jernarme, hjerteløs styrende universet: Nødvendigheden — Fatum!“

Vi vil endnu et øieblik lytte til nogle af denne, det unge Tysklands, filosofis kjernefulde satser: „Der gives intet andet aandigt væsen“, siger Ludvig Feuerbach, „som mennesket kan tænke sig, forestille sig, gruble over, føle, tro paa, attraa, elske og tilbede som det i og for sig bestaaende, end selve den menneskelige naturs væsen.“¹⁾ „Mennesket er sin egen gud.“²⁾ Dette er den øverste praktiske grundsætning — aksen, om hvilken verdenshistorien dreier sig. „Guds-aabenbaring er intet andet end aabenbaringen,

selvudfoldelsen af menneskenaturen.“ „Religion er en drøm, i hvilken vore egne idedannelser og sindsrørelser forekommer os at være særskilte eksistenser, men er i virkeligheden væsener ud af vort eget væsen.“³⁾

Til saadanne følgeslutninger har principerne for den store filosofiske bevægelse i Tyskland ført. Og hvad der er ganske eiendommeligt og merkeligt, er, at enhver af disse filosofer i sin første begeistring erklærede at have opdaget det absolute filosofi, m. a. o. den ene almengyldige sandhed, for hvilken han lovede sig udødeligt ry for sig og sine skrifter. Man gik saa vidt, at nogle erklæredes ikke blot at være sandhedens apostler, men dens Messias, selve den evige. Saaledes Kant, om hvem kantianerne i al oprigtighed troede, at han havde fastsat alle fornuftens spørgsmaal paa en urokkelig grundvold, saa at hans filosofi herefter skulde herske uden ende. Saa opstod Fichte og gav sin mesters filosofi et saa drøit teutonisk puf, at den tabte ligevegten og faldt. Reinhold søgte sig ly mellem de to. Schelling kom og forandrede og atter forandrede og forsvandt saa midt i sine forandringer fra den filosofiske skueplads. Saa kom Hegel, og Gud alene ved, hvormange delinger, afdelinger og underafdelinger har splittet hans disciple i høire og venstre, yderste høire og yderste venstre, frem og bagud, op og ned, indtil det gamle kaos er vendt tilbage, som nu paa filosofisk rets vegne hersker despotisk med sit ugjennemtrængelige mørke over det nuværende kuld af den tyske filosofiske verdens dybe tænkere.

(Fortsættes.)

Pater prior Scheers

konferenser er sluttede under en uformindsket interesse hos publikum.

7. Foredraget i tirsdags handlede om utaal- somhed og inkquisition.

Iblandt de ting, man bebrejder kirken, er dens intolerance overfor ikke-katholiker.

Naar en husmoder paa sine regninger finder, at 2 gange 2 er 5, saa vil hun ikke godkjende det. En arkitekt bygger en kirke, gjør søilerne 1 cm. for slanke, og hvælvingerne styrter sammen. Den matematiske sandhed er altsaa af natur intolerant. Den moralske ogsaa: trods alt frisind vilde og kunde man ikke tolerere en sekt, der prædikede menneskeofre. Ogsaa den religiøse sandhed maa nødvendigvis være intolerant; 2 hinanden modsigende sætninger kan ikke være samtidig sande, og derfor kan det heller ikke være ligegyldigt, hvilken lære man slutter sig til; overfor den usaade maa man være intolerant. Saa da kirken er sat til at bevare religionens sandhed, maa den være intolerant overfor det, den erkjender, er vildfarelse — ikke mod selve de vildfarende. Overfor dem bruger kirken mildhed. Først formaner den; hjælper det ikke, erklærer den, at vedkommende ikke kan være medlem

¹⁾ Les aveux d' un poète, Revue des Deux Mondes, 1854.

²⁾ ibid. ³⁾ Kristendommens essens. ⁴⁾ ibid.

¹⁾ ibid.

af kirken (exkommunikation); fremturer han og bliver en fare for andre, bliver han offentlig banlyst. Dette gjorde st. Paulus selv (I Kor. 5, 7). Aviser og bøger, som er farlige for tro eller seder, forholdes kirkens børn, ligesom en god moder vaager over sine børns lektüre.

Som det værste udslag af utaalsomheden fremdrages inkvisitionen. Denne var en dobbelt: en kirkelig, indsat af paven, og en statslig, indsat af regeringerne. Den kirkelige var en af prester bestaaende domstol, der skulde undersøge saadanne personers forhold til troen, som var mistænkte for vrangtro, og udsone dem med kirken, men, hvis de ikke vilde, saa overgive den verdslige øvrighed dem til afstraffelse.

En saadan fremgangsmaade maa kaldes berettiget. Gods og ære kan man jo i nødsfald forsvare med magt, og det langt kostbarere — sin religion — skulde man ikke turde verne om med magt? Enhver indretning maa bedømmes i den tidsalders lys, som den fremkom i. Nu ansaacs i middelalderen religionen som det høieste gode og som grundlaget for staten, saa hvem der forsyndede sig mod den, krænkede samfundsordenens grundlag. Da sekterere i Frankrige og Italien optraadte som anarkister, gav Fredrik Barbarossa og Fredrik II. — skjønt deres historie noksom viser, at de ingen bedesøstre var — love mod kjætteri. Tillige var monarken uindskrænket hersker med faktisk ret over hals og haand, tiden var raa og rettergangen mangelfuld. For saa mest muligt at sikre en retfærdig kjendelse i kjættersager indsatte kirken en domstol af sagkyndige, og i modsætning til det verdslige forum var her anger med løfte om bedring nok til at befries fra egentlig straf. Den kirkelige inkvisition blev saaledes en velgjerning mod samfundet.

Hvad straffenes haardhed angaar, saa var de ikke strengere end de straffe, hin tid overhovedet havde paa forbrydelser, da f. eks. indbrud straffedes med galgen. At enkeltmand har gjort sig skyldig i uretfærdighed eller overdreven strengheid negtes ikke; men det var mod kirkens hverv og aand og uden dens godkjendelse. Paven skred gjentagende ind mod haardheden, saaledes Klemens IV. mod Ludvig den hellige, Sixtus IV. i 1482 mod inkvisitorerne i Sevilla, Aleksander VI. i 1494 mod den spanske storinkvisitor, Leo X. i 1519 mod inkvisitorerne i Toledo; i Rom forekom yderst sjelden dødsstraf; de, der vendte sig umiddelbart til Rom, opnaaede lettere absolutionen; paven gav bestemmelser for at dække domfældtes efterladte, o. s. v. Den overveiende part af inkvisitorerne var dog besjælede af apostelaand.

Den spanske inkvisition var oprettet af kongen og var en blandet: kirkelig-statslig domstol. Skjønt den er bekjendt som den strengeste, saa var de anklagede endogsaa her bedre stillede end ved de verdslige tribunalet. For bespottelser, fremsatte i hidsighed, stevnedes ingen; begyndte en sag, undersøgtes det først, om den anklagede var tilregnelig; til fængsling udfordredes enstemmig kjendelse; fængslerne var lyse, tørre og hvælvende, og fangerne adspurgtes fra tid til anden om, hvordan de blev behandlede; den anklagede kunde selv vælge sin forsvarer, og denne toges først

i ed om at være upartisk; han betaltes af staten, hvis den anklagede var fattig; pinebæk turde kun anvendes én gang i en proces; tre gange fik man betænkningstid; de efterladte beskyttedes mod æres- og eiendomstab. Den nyeste tids protestantiske historieskrivning har da ogsaa rensset inkvisitionen for de groveste beskyldninger; ikke flere tusende protestanter har lidt døden i Spanien, men høist 69. Det er rigtignok 69 for mange efter nutidens aand; prioren vilde ingen brænde, selv om han kunde. Han vilde heller have kløften mellem protestanter og katolikere til at forsvinde; men de folk har et uhyre ansvar, som — tilmed i Kristi navn — udsaar had ved at skrive og tale om en sag, de ikke har fornødent kjendskab til.

8. Foredraget om ordenslivet og dets sociale betydning var saameget mere af interesse, som den norske forfatning jo endnu retslig stænger munkcordener og jesuiter ude af landet.

Pater Scheer paapegede først den forskjel, Kristus selv i Matth. 16, 16—21 og 12 gjør mellem, hvad der er nødvendigt til salighed — nemlig overholdelse af budene — og hvad der udfordres til den højere, frivælgte fuldkommenhed — nemlig frivillig fattigdom, lydighed og fuldstændig kyskhed, der sammenfattes under navnet evangeliske raad. At efterleve disse er ordenspersonernes livsopgave. De nøies altsaa ikke med det, som er nødvendigt til salighed, nemlig at holde maade, hvad guds, frihed og kjædelig nydelse angaar, men unddrager sig af bodsaand ogsaa de tilfældelige nydelser ved de tre til raadene svarende løfter. Med hensyn til lydighedsløftet er den indvending gjort, at det jo borttager det personlige ansvar, saa klosterfolkene mener at kunne begaa forbrydelser, naar de bliver dem befalede af de ordensforesatte. Men ingen foresatte kan forpligte nogen til at gjøre, hvad der er synd, og hvad der strider mod de kirkelig godkjendte klosterregler; og skede det, var man forpligtet til at negte lydighed.

Øvelserne i klostret bestaar af ensomhed, der hjælper til at gjøre sindet uafhængigt af verdens forstyrrelser; taushed, der frier en fra synd i ord og hjælper til at fordybe sig i Gnd og sig selv; bøn og betragtning; arbejde, der hos nogle ordener er sværere legemligt arbejde, hos andre barmhjertigheds-gjerninger, kunst eller videnskab.

For kirken har ordensvæsenet sin store betydning, idet det er den skjønneste frugt paa kirkens træ. Kirken skal desuden præstere stadig bøn og selvfornegtelse, hvad der ude i verden sjelden sker; den skal bringe mennesker ogsaa til den høieste fuldkommenhed, og dette lader sig kun yderst vanskelig gjøre ude i verden. Derfor vil ordenslivet blive i kraft til verdens ende, ligesom det har sin begyndelse i selve Kristi og apostlernes tid.

Da det menneskelige samfund fremfor alt trænger til gode medlemmer, og det just er dadelløse mennesker, ordensvæsenet stræber at frembringe, saa har det sin store betydning ogsaa for verden. Om samfundets grundpiller: autoritet, eiendom og familie, verner det og støtter dem ikke blot ved tale, men ved sit

eksempel paa lydhed, fattigdom og kyskhed. Det frivillige offer paa kirkens alter, som ordensfolkene er, gjengjælder Kristus ved at skjænke verden ordener, der som lægemidler svarer til tidernes forskjellige trang. Det er munke, som har civiliseret Europa og opbevaret den klassiske dannelse; ordensfolkene tager sig af de syge, de spedalske, de forladte, ja selv til de faldne kvinders redning er der en egen orden; og det er i ordensfolkene, at deres tidligere uvenner nu søger en modvegt mod socialdemokratiet.

Misbrug findes overalt, saalænge menneskene er mennesker; men kirken gjør sig umage for at forebygge, henholdsvis at fjerne alle misbrug, og Gud selv lader nye ordener fremstaa og gamle leve op i en fornyet aand, eftersom der er trang dertil.

9. Slutningsforedraget holdtes med fuldpakket kirke om religion og videnskab, nemlig om deres gjensidige forhold.

Videnskaben, navnlig den exakte, har i de nyere tider gjort store fremskridt. Ofte forekommer det nu, at videnskaben modsiger religionen, hvad der hyppig bevirker, at folk slipper religionen, eller at de skyr videnskabelig forskning, eller at de udfolder en dualisme, saa de med forstanden negter en ting og samtidig fastholder den med troen. I hvert fald handler de feilagtig; thi religion og videnskab kan umulig staa i strid med hinanden; de modsigelser, der findes, er kun tilsyneladende, og aabenbaringen er netop en mægtig hjælper til videnskabens fremskridt under exakt forskning.

Det ene og samme guddommelige „ord“ er det, som har talet i skabningen og i aabenbaringen (Joh. 1), og Gud kan ikke modsige sig selv. — Hvad er religion? Menneskets forening med Gud gennem sand erkendelse og rigtig tilslutning. Hvad er videnskaben? En sum af kundskaber. Til den sidste bruger vi forstandens lys, og det har Gud givet, Han, som ogsaa har givet aabenbaringens lys. Og Han er ufeilbar, medens mennesket, forskeren, er feilbar; deraf kommer modsigelser.

Til a priori-beviset slutter sig til et a posteriori-bevis, som godtgjør, at modsigelserne er ikke virkelige, men kun tilsyneladende, og opkomne ved, at forskerne farer ufilosofisk frem og ikke holder sig paa sine egne omraader, medens theologerne bærer sig utheologisk ad og lægger ind i bibelen, hvad den Helligaand aldrig har sagt, eller kirken har fastslaaet. Derefter gennemgik prioren forskjellige af anatomen, geologien og zoologien reiste indvendinger mod religionen.

For at belyse, hvorledes aabenbaringen er en hjælp under den videnskabelige forskning, brugte prioren en lignelse med to studenter, der skulde løse en matematisk opgave, og hvoraf den ene paa forhaand havde faaet facit opgivet. Aabenbaringen har opgivet mennesket det resultat, hans forskninger maa bringe ham til; kommer han til andre, da har han begaaet en fejl enten i selve sine forskninger eller i de slutninger, han har uddraget af dem. Det lænkebinder saalidt en forsker, som fyrtaarnet hindrer et skibs frie fart; men skibet er ikke bedre faren uden fyrtaarnet; det dirigerer jo hans fart og sikrer dens lykkelige udfald.

Mangfoldige mennesker formelig gaar ud paa ved

sit studium at finde noget imod religionen, og naturligvis, det gjælder ogsaa her: Søg, saa skal I finde! Men man bør netop søge efter at drage harmonien mellem religion og videnskab frem.

Derefter tog pateren en hjertelig afsked fra den overordentlig talrige tilhørerskare; han vilde tage de tilstedeværende med sig: daglig ihukomme dem i bøn til vor fælles frelser.

Hs. høiærværdighed præfekten fremførte paa tysk sin tak til hr. pater Scheer for de foredrag, han havde indbudt prioren til at komme herop og holde, og udtalte derpaa ønsket om, at alle maa blive én hjord under én hyrde, idet han derved betoned, at ærlig diskussion bør være det middel, ved hvilket løsningen af spørgsmaalet „katholicisme eller protestantisme?“ tilstræbes.

Prioren har i den forløbne tid modtaget mange tegn paa anerkjendelse og taknemmelighed fra ikke-katholsk hold, og saavel ønsket om, at foredragene række nu skulde fortsættes, som om at man senere skulde igjensees, har fundet sine talsmænd fra samme hold.

Finis Poloniae!

d. v. s.: catholicismens sidste time er slaaet. For „Luth. kirketidende“ lovede i sit nr. af 27de septbr., at havde den før slaaet os med svøber, saa skulde den fremtidig tugte os med skorpioner, blandt andet fordi „den romerske propaganda har rettet sine øine mod nord og strækker sine arme ogsaa ud mod Norge. Man har sendt den elskværdige luxemburger pater Scheer op til Kristiania . . .“ Og skjønt prioren i sit foredrag den 30te paa det bestemteste høitidelig erklærede, at han ikke er udsendt af nogetsomhelst menneske, men er kommen paa indbydelse herfra; og skjønt „Mrgbl.“ optog erklæringen herom i sit nr. 558 (2den oktober) — Luth. kirketid. — berigtiger naturligvis ikke —; og skjønt „St. Olaf“ i sit nr. 40 (5te oktober) gjorde „Luth. kirketidendes“ produkt til gienstand for belysende anmerkninger, hvilket nummer af „St. Olaf“ ufortøvet blev tilstillet „Morgenbladet“ — saa rødmer dette agtværdige, kristelige, sandhedskjærlige blad dog slet ikke ved i sit nr. 574 (9de oktober) at aftrykke „Luth. kirketidendes“ intolerante artikel. Forstaar sig — der maa skaffes en kontravegt til den anklang, pater Scheers smukke foredrag har fundet, og kan kontravegten ikke findes indenfor sandhedens og hæderlighedens grænser — nuvel, saa skaffer man sig den udenfor dem. Og saaledes finder da paa to maaneder Luthers ord til paven og pavekirken sin anvendelse paa „Luth. kirketid.“, og som det synes ogsaa paa „Morgenbladet“: „ . . . Jeg være vil din pestilens mens jeg er til . . .“

Føi hertil, at det svenske samfund Pro fide et christianismo (For tro og kristendom) har udstedt tre præmier paa respektive 250, 150 og 100 kr. for en kort (høist 3 ark) og grei fremstilling af det vildledende og skriftstridige i den romersk-katholske kirke. Og sig saa, om ikke Ragnarokr nu vil fare frem og tilintetgjøre den katholske kirke! Udentvil — kun skade, at Vorherre har lovet, at løgnens magter ikke skal

faa overhaand over hans kirke, og at Han vil være med den alle dage indtil verdens ende!

Dog skuffer vi os forhaabentlig, naar vi dømmer saa strengt om „Mrgbl.“; det vil ret straks vise sig. En opfordring stod nemlig forleden i „Mrgbl.“, den var stillet til hr. pater Scheer: han skulde optage diskussion om Petrus som biskop af Rom. Navnlig for vanskeligheden, som var forhaanden ved hans mangel paa tid til ved siden af foredragene at føre en avis-diskussion, og vor mangel paa tid til at oversætte pro- og contra-artiklerne, umnliggjorde, at opfordringen kunde efterkommes. Derimod lovede vi at være til tjeneste siden. Diskussionen er nu aabnet i „Mrgbl.“ fra ikkekatholsk side ved et citat af professor W. Bugges bog om „Apostlerne Peters og Judas's breve“ og „Mrgbl.“ vil forhaabentlig optage vort gjensvar. Samtlige artikler imod og for skal „St. Olaf“ da bringe.

Paa jorden — I himlen.

Naar jeg staar i verden bedrøvet
og udaf min Jesu forladt,
om jeg skulde saa blive prøvet
i angestens dybeste nat;

O Jesu, o giv, at Du vilde
mig mindes og nævne ved navn,
og aabne dit øie, det milde,
udslette min sorg og mit savn!

Her er jeg dog endnu langt borte,
om Du er mig aldrig saa nær;
her ser jeg kun graven den sorte,
ei englenes lysende hær.

I himlen der faar jeg den glæde
imod Dig at strække min arm;
der tør jeg Dig nærmere træde
og hvile mig op til din barm.

Landstad.

Indenlandske efterretninger.

Til professor i lovkyndighed er assessor dr. Platou udnævnt, og dr. Yngvar Nielsen omsider til professor i geografi og ethnografi; bureauchef Böckmann er bleven sorenskriver for Inderøen; hans eftermand er kand. Woxen; overretsagfører Schumann er bleven byfoged i Brevik.

Tjenestepigerne har paa kvindelæge Nissens tilskyndelse dannet en fagforening.

Drab. To berusede norske matroser er under slagsmaal dræbte i Rio Janeiro.

Fisket. Til 4de ds. var der fisket 186,000 tdr. sild til værdi 1,428,000 kr.; ifjor havde man til samme tid det usedvanlig store kvantum af 310,000 tdr. til 1,995,000 kr. værdi.

Udenlandske efterretninger.

Kardinal Hergenröther er forrige fredag død i Rom. Han var født i Würzburg 1824 og blev, kun

28 aar, extraordinær, tre aar senere ordinær professor i kirkeret og kirkehistorie sammesteds. Som udmerket historiker har han navnlig gjort sig fortjent ved den dygtighed, med hvilken han bekjæmpede Döllinger.

En spansk katolikforsamling holdtes i disse dage i Saragossa. Forhandlingsemnerne var dagens brændende emner, nemlig politisk uafhængighed for paven, løsningen af det sociale spørgsmaal og endelig skole-sagen.

Nyt universitet. Præsidenten for Great-Northern-banen, Hill, har skjænket 750,000 dollars til oprettelse af en katholsk, theologisk høiskole i St. Paul, Minnesota. De 500,000 skal bruges til opførelsen, de 250,000 til grundfond. Hvor universitetet skal ligge, vil blive bestemt af erkebiskopen. Arbeidet vil blive paabegyndt til vaaren, og universitetet, der ikke vil komme til at staa tilbage for noget, agtes indviet i 1892, eller 50 aar efter indvielsen af det lille kapel, efter hvilket byen St. Paul er opkaldt.

Paa Ceylon har den katholske kirke flere børn i skole end nogen protestantisk sekt; der er nemlig 218 skoler med 19,360 børn; derefter følger anglikanerne: 205 skoler med 10,934 børn.

Bad han for en afdød? Da keiser Wilhelm nylig var i Wien, besøgte han det keiserlige gravkapel i Kapucinerkirken for at lægge en krans paa kronprins Rudolfs kiste. „Ved kisten knælede keiseren i stille bøn.“

Mormonerne har udstedt sig en ny trosbekjendelse, hvori flerkoneriet er opgivet — takket være de nord-amerikanske og kanadiske myndigheders tryk.

En englefabrik opdagedes nylig i Newton (Long Island); det var et værdigt egtepar, som har skaffet mellem 50 og 100 smaabørn ud af verden. — En anden, dog kun af detailforretning, er opdagen i Kjøbenhavn; en islandsk læge skal være medskyldig.

Godgjorehed. Til de ved oversvømmelserne skadelidte i Østerrige har keiseren og hans brødre skjænket 3 mill. kr.

En klokke paa 10,000 pund faldt ved Braila i Donau, hvorved et halvt snes mennesker druknede.

Det hurtigste jernbanetog i Europa er iltoget mellem Edinburgh og London med 75,7 kilm., det mellem Hamburg og Berlin gaar 72,7 kilm., det mellem Dublin og Cork 56,5 og det mellem Hamburg og Hannover 64 kilm. i timen.

En krudtexplosion i Wilmington (Delaware) kostede 10 personer livet, medens adskillige blev kvæstede.

Blandinger.

Rabies og scabies. I anledning af den strid om retfærdig-gjorelselæren, der har været ført af klokker Jørgensen og pastor Storjohann, og som har voldt, at kultusministeren kastede den ene paa døren og viste den anden døren, skriver en anmelder i „Aftn.“: „Striden minder i høj grad om de kontroverser, som kunde finde sted i den lutherske kirke i det 17de aarhundrede, da rabies theologorum var paa det høieste.“ „Theologisk raseri“ blev altsaa en frugt af reformationen, dels udsprungen af og dels tiltrods for læren om selvstændig forskning.

Bare bekvemt! Presten i Kristus-kirken i Birmingham har ladet oprette en telefonforbindelse mellem kirken og privathuse, saa folk kan høre prædikenen hjemme.